

quæst. 97, art. 2. Nam totam rationem peccati, et propriæ tentationis Dei in hoc ponit, quod procedat ex dubitatione de perfectione Dei.

16. *Resolutio quæstionis.* — Nihilominus dicendum est, hoc peccatum ex genere suo esse mortale. Ita tenet Cajetanus in Summa, verb. *Tentatio Dei*, et sequitur Tolet., lib. 4 Instructionis, cap. 19, et alii. Ratio est, quia illa est notabilis irreverentia Dei; quia non solum vult, qui sic petit, ut Deus foveat, et coopereatur ad vanam curiositatem, sed etiam vult ut Deus, sua potentia, aliquid mirabile et extraordinarium operetur, solum ad illum vanum finem, quod est valde alienum a sapientia et prudentia Dei; petit ergo a Deo aliquam rem, quæ non decet illius majestatem, vultque habere Deum tanquam ministrum rerum ipsi inutilium, idque per ostensionem potentiæ suæ, quod indecentissimum est. Ideoque hoc peccatum multum derogat religioni erga Deum, sive vocetur propria tentatio Dei, sive alia gravis irreligiositas, quod pertinet ad quæstionem de nomine. Non video tamen cur non sit propria tentatio, cum sit exploratio quædam divinæ voluntatis, expresse intenta per tale medium. Neque oportet ut omnis tentatio sit ex dubitatione de perfectione divina, quamvis illa sit gravissima, et pessima inter omnes tentationes Dei. Nam inter homines, qui aliquid petit ab aliquo, ut exploret ejus amorem vel propositum, proprie dicitur tentare illum; non oportet ergo verbum hoc respectu Dei limitare ad explorationem alicujus perfectionis necessario convenientis Deo. Et sane cum Deuteronom. 6, et Matth. 4, prohibetur tentatio Dei, de hoc modo tentandi Deum videtur esse sermo. Quando enim diabolus a Christo petiit: *Mitte te deorsum*, non videtur petiisse ut probaret divinam potentiam, sed affectum erga ipsum, et ideo adjunxit: *Angelis enim suis mandavit de te*, etc.; et tamen illi Christus respondit: *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Et hæc ipsa prohibitio ostendit gravitatem hujus delicti; est ergo peccatum mortale ex suo genere; imo vix potest esse veniale, nisi fortasse ex ignorantia, et simplicitate non omnino crassa, qua quis id faciat ex quadam inepta specie pietatis.

CAPUT III.

DE TENTATIONE DEI INTERPRETATIVA.

1. Dicendum superest de alio modo tentandi Deum interpretative et implicite, quem omnes Doctores cum D. Thoma supra ponunt; dicuntque esse, quando aliquis opere ipso Dei potentiam vel amorem explorat, quamvis hoc non intendat formaliter. Sic D. Thomas inquit, illum tentare Deum interpretative, *qui, etsi non intendit experimentum de Deo sumere, aliquid tamen petit, vel facit, quod ad nihil aliud est utile, nisi ad probandam Dei potestatem, vel bonitatem*. Exempla communia sunt, si quis continuos quadraginta dies velit abstinere ab omni cibo, et potu, ut Christum imitetur; item, si quis aperto vitæ periculo se exponat sine necessitate, vel nolit uti mediis ordinariis, vel a Deo institutis, vel ad salutem tuendam in gravi morbo, vel ad actionem aliquam convenienter exercendam. Sic Navar., in Manuali, c. 41, n. 40, dicit peccare mortaliter eum, qui voluntarie ommissa prævia meditatione concionatur, vel qui in gravi morbo solum providentiæ divinæ se committit, nullo utens remedio, absque necessitate. Similiter erit grave peccatum, ad probationem alicujus veritatis miraculoso experimento uti velle, ut apud multos fuit aliquando in usu, ut paulo post attingemus. In his ergo, et similibus casibus, censetur tentari Deus interpretative propter rationem contentam in verbis D. Thomæ supra relatis, qui etiam exemplum adjungit. Nam cum quis equum currere facit, ut evadat hostem, non sumit de equo experimentum; si vero absque ulla necessitate vel utilitate equum currere faciat, nihil aliud facere censetur, quam experiri equi velocitatem; ita ergo dicit esse in præsentia.

2. *Sitne in tentatione interpretativa specialis malitia contra religionem.* — In hoc vero tentationis genere, licet regulariter facile sit deformitatem et malitiam invenire contra alias virtutes a religione distinctas, ut contra justitiam, si actio fiat cum periculo vitæ proximi, vel alterius injusti nocimenti, vel contra charitatem, si fiat cum periculo proprio, vel contra temperantiam, aut aliam similem virtutem, si imprudenter ejus medium et necessarius actus omittatur, ut patebit facile, hoc applicando cum proportionem ad exempla aducta, nihilominus non est facile in hoc opere declarare specialem malitiam contra

religionem, si non interveniat expressa et formalis intentio probandi Deum; si autem hæc intentio interveniat, jam non erit interpretativa tentatio, sed expressa. Ergo loquendo de vitio contrario religioni, nulla est interpretativa tentatio; sed illa, quæ sic appellatur, vel dicitur tentatio præsumptione quadam, et non vere, vel solum materialiter, quia illa actio talis est, ut de se sit apta ad tentandum Deum. Antecedens declaratur in illo exemplo, quando aliquis ingreditur ignem ad probandam innocentiam suam; aut enim id fit sine ullo intuitu religionis respectu Dei, ex temeritate quadam, et tunc ibi nulla ratio irreligiositatis invenitur, sed solum temeritatis, et periculi propriæ mortis, et publici scandali; sæpe enim continget illo modo, et innocentem comburi, et vulgarem populum decipi, dum putat illo modo probatum esse delictum, cum revera non sit, ut recte dixit Ivo, epistol. 74. Si vero illud fiat intuitu Dei, id etiam esse potest duobus modis: unus est, existimando ad divinam providentiam pertinere, non permittere in eo casu innocentem cremari, etiamsi necesse sit miraculose actionem ignis suspendere, et hinc concipiendo certam et indubitam fiduciam non patiendi ab igne detrimentum, cum is, qui ingreditur, certus de sua innocentia sit. Alius modus esse potest, quando aliquis non habens hanc existimationem, et spem certam, vult suo periculo experiri an Deus innocentiam hoc etiam modo tueatur et defendat. Si ergo hoc posteriori modo fiat, erit quidem tentatio Dei, non tamen interpretativa, sed satis expressa et formalis, ut ex ipsa declaratione satis constat. Non tamen solet ita fieri regulariter, sed priori modo, et de illo videntur loqui auctores, quando hanc vocant tentationem Dei interpretativam. At verum nihil minus esse videtur, quam tentatio Dei; nam tentatio Dei debet esse ex dubitatione, vel de perfectione Dei, vel saltem de ejus voluntate, ut supra visum est, et D. Thomas docet; ergo, ut sit interpretativa tentatio, oportet ut sit etiam saltem interpretativa dubitatio; ibi autem neutra invenitur, sed potius nimia certitudo, vel potius pertinacia circa credulitatem de tali futuro eventu ex speciali providentia Dei.

3. Unde confirmatur primo, quia illud potius videtur esse vitium præsumptionis, spei oppositum per excessum, et procedens etiam ex quadam fide nimia et voluntaria; et ideo videtur extreme distans a tentatione Dei, quæ est ex defectu fidei vel confidentiæ in Deo.

Confirmatur secundo, quia per hujusmodi operationem non explorat homo aliquid de Deo, nec quoad attributa, nec quoad actus ejus; sed explorat aliquid de homine, verbi gratia, an fecerit hoc delictum, necne; vel, an in hoc verum dicat, aut aliquid hujusmodi; ergo illa non est tentatio Dei, sed potius hominis. Unde tandem cessare videtur ratio D. Thomæ et in contrarium revolvi; dicit enim tunc esse tentationem interpretativam, quando actio non est ad aliud utilis, nisi ad experimentum sumendum de Deo; at in præsentia, actio putatur utilis ad alios fines, ut ad probandam propriam innocentiam, vel ostendendam singularem sanctitatem, etiamsi fortasse ostentatio vana sit, vel certe ad confirmandam veritatem, etiam fidei, ex zelo indiscreto et temerario; ergo.

4. *Ad tentationem interpretativam, necesse est ut opus fiat cum aliquo respectu ad Deum.* — In hoc puncto imprimis dicendum est ad hanc tentationem Dei interpretativam, necessarium esse ut opus fiat cum aliquo respectu ad Deum, etiam ex intentione operantis. Hoc recte probat discursus factus. Declaratur præterea ex eo quod Cajetanus, in dieto art. 4, ait formale hujus tentationis Dei interpretativæ consistere in hoc, quod sine utilitate, vel necessitate respuat homo causas secundas; nam hoc non est intelligendum mere negative, quia non sufficit hoc ad tentandum Deum; debet ergo intelligi positive, scilicet, quod homo contentus sola causalitate causæ primæ respuat secundas; ergo saltem hic respectus ad Deum necessarius est ad hanc tentationem. Antecedens declaratur; nam si quis ingrediat ignem, non ut liber evadat, sed ut comburatur, non censetur tentare Deum, sed se occidere, vel per desperationem, vel per specialem instinctum Spiritus Sancti, ut Tecla. Item qui aliquem gravem dolorem vel ulcus patitur, et respuit causas secundas, nullam adhibendo medicinam, non ut sine his causis sanetur per solam virtutem causæ primæ, sed quia non vult sanari, sed potius illam infirmitatem continue pati, ille non tentat Deum, quia nec formaliter nec virtute aliquid de illo explorat. Unde si imprudenter id agat, peccat quidem, non tamen contra religionem, nec contra Dei horrorem, sed contra suam salutem. Si vero ex bono fine et prudenti discretionem id faciat, ut de viris spiritualibus, et Sanctis dicit Cajetanus in illo art. 4, faciet quidem opus virtutis; tamen ex objecto non facit opus religionis, sed patientiæ, humilitatis

tis, aut aliquid hujusmodi; ergo ad tentationem interpretativam Dei non satis est respuere causas secundas, nolendo effectum, sed oportet velle effectum sine causis secundis; nemo autem est ita stolidus, ut possit velle effectum sine ulla causa, tam secunda quam prima; ergo qui tentat Deum, etiam interpretative, vult effectum a causa prima sine secunda; ergo tentatio Dei fit semper saltem cum hoc respectu ad Deum. Et in hoc convenit hæc tentatio Dei cum formali et expressa.

5. *In tentatione interpretativa committitur peccatum contra religionem.*—Addendum præterea est, in hoc modo operandi, peccatum committi non solum contra alias virtutes juxta materiæ capacitatem, sed etiam contra religionem. Probatur, quia in eo opere intervenit vel formalis, vel saltem virtualis imploratio divini auxilii; sed illa est indebita, et contra rationem, et in materia quæ non pertinet ad honorem Dei; ergo est irreverentia contra religionem Deo debitam, nam sive expresse, et formaliter, sive interpretative, et (ut ita dicam) in actu exercito aliquis imploret divinum auxilium, debet id facere prudenter, et juxta beneplacitum ejus. Quod autem in illo operandi modo intercedat imploratio divini auxilii, manifestum est, quia ejus intuitu homo aggreditur tale opus, etiam sæpe cum periculo vitæ. Unde ordinarie adjungi solet etiam expressa invocatio divini auxilii, ut constat ex multis historiis, quas erudite congerit Martinus del Rio, lib. 4 Disquisition. Magic., cap. 4, quæst. 4 et sequentibus; et moraliter vix poterit homo aliter tale opus aggredi, nam licet voce forte non oret, corde tamen implorabit Deum, in quo ita confidit; vel certe, quamvis nec interior loquatur orando, ipso desiderio, et intentione obtinendi a Deo talem protectionem, vel cooperationem, virtualiter implorat extraordinarium Dei auxilium ad talem effectum necessarium. Quod autem ille modus invocandi Deum sit indebitus, et contra honorem ipsius Dei, probatur, quia est contra ordinem providentiæ ejus. Item hoc probant omnia adducta in cap. præcedenti, respondendo ad ultimam difficultatem in fine propositam.

6. *Hoc genus peccati diversum est a formali tentatione Dei.*—Utrum specie differant inter se.—Præterea concedendum est, hunc modum peccati longe diversum esse a formali et expressa tentatione Dei, quod satis probant objectiones factæ: nam formalis tentatio procedit ex aliqua dubitatione; hæc vero culpa, de qua nunc agimus, procedit ex nimia

confidentia. Item, illa est exploratio divinæ perfectionis aut voluntatis ex intentione operantis, et ex ipsa actione; in hoc autem opere nihil exploratur de Deo, sed solum imploratur quod non oportet, saltem ex intentione operantis. His ergo stantibus, quæstio satis speculativa est, an hæc malitia, quam nunc explicuimus, sit specie distincta a malitia formalis tentationis Dei. Tamen argumenta facta videntur mihi satis persuadere esse distinctam, quia longe diversa ratione pertinet ad irreverentiam Dei, et quia procedit ex principiis et causis moralibus longe diversis. Et quod ad mores spectat, clarum est, necessarium esse in confessione aperire, an tentatio Dei fuerit expressa, vel tantum interpretativa, quia saltem necessarium est aperire intentionem, qua factum est opus quo tentari Deus dicitur.

7. *An hoc peccatum congrue vocetur tentatio Dei.*—Hinc vero nascitur alia quæstio, quæ in eisdem objectionibus tangitur, an recte vocetur hoc peccatum tentatio Dei, etiam interpretativa, cum nihil videatur habere commune cum propria tentatione Dei. Sed hæc quæstio tantum ad modum loquendi spectat, in quo non est recedendum a communi usu. Omnes autem Theologi hoc peccatum vocant tentationem Dei, saltem cum illo addito, *interpretativam*; ita etiam loquitur Augustinus in d. lib. de Opere Monach., c. 27, et l. 22 contra Faust., c. 36, ubi regulam statuit, tentare hominem Deum, quando non vult uti debita industria. Imo etiam jura canonica ita loquuntur, quæ statim referemus. Ratio vero reddi potest, quia malitia hujus peccati, licet ex præsumptione procedat, non est præsumptio, sed irreligiositas; sicut supra dicebamus, expressam tentationem Dei, licet procedat ex infidelitate, non esse infidelitatem. Hæc autem irreligiositas convenit cum formali tentatione Dei, tum quia est formalis vel virtualis petitio divini auxilii contra ordinem providentiæ divinæ; tum quia fit per opus de se explorativum, ut sic dicam, divinæ sapientiæ aut potentiæ. Et ita dixit Augustinus, 16 de Civ., c. 19, quod *si Abraham periculum, quantum caveri poterat, non caveret, magis tentaret Deum quam speraret in Deo.* Hæc ergo sufficiunt ad rationem vocis, maxime cum hæc censeatur esse tentatio Dei non simpliciter, sed cum illo addito, *interpretativa*; quia in eo opere Deus tentari videtur, ut dicitur in cap. ultim. de Purg. vulg., et fortasse ita etiam potest commode exponi illud Eccles.

18: *Noli esse quasi homo qui tentat Deum;* quod de interpretativa tentatione exponit D. Thomas, quia ille, qui imparatus ad orationem accedit, vult fructum seu effectum orationis sine mediis ordinatis a Deo, quod est interpretative tentare ipsum, ut declaravimus; et tamen ille non dicitur simpliciter tentans Deum, sed *quasi tentans*, ut ponderat ibi Cajetanus dicens: *Non nisi extenso vocabulo, irreverentia hæc tentatio Dei est.*

8. *Probationes vulgares merito prohiberi.*—Atque ex his inferitur, merito prohiberi per sacros canones probationes illas, quæ probationes vulgares appellantur, ut patet ex c. *Menam*, 2, q. 5, et cap. *Consulvisti*, et cap. *Monomachiam*; item cap. 1 et 3 de Purg. vulg., et cap. *Ex tuarum*, de Purgat. Canonica, in quibus prohibentur purgatio, vel probatio per experimentum ferri candentis et aquæ ferventis; et idem est de quibuscumque operibus vel signis, in quibus miraculosa divinæ virtutis ostensio expectatur vel postulat ad veritatis occultæ probationem. Et eadem ratione prohibetur monomachia in eundem finem facta, ut patet ex eisdem juribus, et ex Concilio Tridentino, sess. 25, c. 19, de Reform., ubi generaliter duellum prohibetur, et consequenter etiam hic casus continetur. Nam licet duellum potissime prohibeatur propter periculum et propriæ mortis et homicidii alterius, tamen, quando fit in ostensionem veritatis, etiam prohibetur ratione divinæ irreverentiæ, quia ibi virtualiter postulat a Deo peculiare auxilium, ut ille cui veritas favet, victor evadat, alioquin nulla esset probatio veritatis in illo opere; illud autem a Deo postulare, magna irreverentia est. Quocirca, si ea, quæ diximus, considerentur, facile intelligetur hæc prohiberi quia mala sunt, et non tantum esse mala quia prohibita; nam ipsa jura dicunt hæc prohiberi, quia in eis tentatur Deus: tentatio autem Dei etiam interpretativa per se mala est, seclusa humana prohibitione. Et ideo nihil refert quod jura in una vel altera particulari actione loquantur, quia nihilominus prohibitio ratione materiæ æquivaleret universali, ut recte sensit divus Thomas 1. 2, quæst. 95, art. 8, ad 3, et 3 p., quæst. 80, art. 6, ad 3; et Alexand. Alens., 3 p., q. 45, memb. 3; Abbas, Ancharanus, et alii in dicto cap. 3 de Purgat. vulgari; Turrec., in dicto cap. *Consulvisti*, 2, q. 5.

9. *Objectio Del Rio.*—Sed objici potest, quia Deus similem delicti purgationem sæpe per miracula confirmavit, ut variis exem-

plis ostendit del Rio supra, sect. 3 et sequentibus; ergo signum est non esse per se malam. Adde, quod, Num. 5, quoddam simile purgationis genus præcipit Deus in muliere suspecta de adulterio. Item in Concilio Wormaciensi, cap. 15, et habetur in cap. *Sæpe*, 2, quæst. 5, præcipitur ut, si furtum in monasterio committatur, fratres purgentur hoc modo, ut fratres omnes in fine missæ de manu Abbatis communicent in hæc verba: *Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.* Et in cap. 10 similem purgationem postulat ab Episcopo vel presbytero suspectis de gravi crimine, et habetur cap. ultim., 2, quæst. 5.

10. *Satisfit.*—Respondetur ad primam partem, de miraculis, vel ea accidisse in aliquibus casibus, in quibus ex speciali inspiratione divina id fieri potuit, vel certe quia Deus voluit innocentiae favere, etiamsi homines inepte id postularent ex ignorantia vel invincibili, vel etiam crassa, bona tamen intentione agendo. Ad secundam, licet Alens. supra sentiat illam fuisse permissionem tantum, non legem Dei, verius videtur placuisse tunc Deo, uti cum illo populo tali genere miraculosæ probationis, et ideo tunc fuisse licitam, quia jam non erat tentatio Dei, nam erat medium ordinarium ab ipsomet constitutum. Et eadem ratione non est tentatio Dei, quoties fit ex speciali revelatione, aut æquivalente inspiratione Dei, quia tunc jam est medium proportionatum, et Deus ipse vult tale miraculum a se postulari. Ad tertiam, divus Thomas idem censet de illa purgatione per sumptionem corporis Domini, quod de aliis purgationibus vulgaribus, esse scilicet per se malam, et interpretativam tentationem Dei, juxta cujus sententiam consequenter dicendum est errasse illud Concilium provinciale, quod plane fatetur Valentia, 3 tom., disputat. 3, quæst. 14, p. 1, in fine, ubi censet illa decreta fuisse revocata per nova jura. Alii vero censent illam probationem non esse illicitam, si auctoritate publica judicis ecclesiastici fiat, de quo videri potest Martin. del Rio, dicto libr. 4, cap. 4, quæst. 3. Et ego nullibi illam invenio specialiter prohibitam, sed solum in generali, in quantum peregrina judicia inhibita esse dicuntur in dicto cap. *Ex tuarum*; neque etiam videtur esse intrinsece tentatio Dei, quia non fit ad aliquam ostensionem miraculosam, sed solum quasi in testimonium et juramentum innocentiae. Nihilominus non censeo esse convenientem propter periculum animæ, et magis propter irreverentiam Sacramenti.